

DISPUTA

Disputa de Pierre de Marivaux, în regia Dianei Păcurar, este un nou spectacol experimental din 2023 aparținând Teatrului „Sică Alexandrescu” din Brașov, care vine la scurt timp după cel din stagiunea trecută – *La ieșirea din teatru după reprezentarea unei comedii noi*, după Nikolai Gogol. De asemenea, reprezentația brașoveană, cuprinzând o distribuție tânără și valoroasă – Anca Florea în dublu rol: Hermiane/ Carise, Vlad Pavel, tot în dublu rol: Prințul/ Mesrou, Ioana Predescu în rolul Églé, Mădălin Mandin în rolul lui Azor, Ioana Bîndac în rolul lui Adine și Vlad Lință și Ion Gâlmă, amândoi în rolul lui Mesrin –, poate fi considerată și o replică reușită la spectacolul cu aceeași piesă a Teatrului „Nottara” din București, în regia lui Vlad Massaci, care a fost considerat de unii critici teatrali ca fiind unul nereușit.

Dramaturg, romancier și jurnalist francez, Marivaux, născut Pierre Carlet (1688-1763), este un scriitor mereu spectator singuratic al unei societăți în plină demantelare și metamorfozare, în așteptarea Revoluției din 1789, autor ales în Academia Franceză în 1742, care, în prezent, este al cincilea dramaturg cel mai jucat de „Comédie-Française” și „cel mai important autor francez de comedii din secolul al XVIII-lea”, reprezentant al Iluminismului timpuriu din Hexagon. Comediile sale abile reprezintă analize migăloso-scrupuloase ale sentimentului iubirii și desfășoară o artă rafinată, tipic franțuzească a nuanțelor și detaliilor de tot felul, dialogul din piesele sale fiind spiritual, dar plin de prețiozitate, enervant pe alocuri, cunoscut ca „marivaudage”. Potrivit criticilor și istoricilor de teatru, Marivaux a revoluționat genul comediei sentimentale, pe care l-a explorat prin cele două piese: *Surpriza dragostei* și *Dubla nestatornicie*, dar mai ales prin piesele sale devenite „mari clasice” ale repertoriului francez și universal: *Jocul dragostei și al întâmplării* (1730), *Mama confidentă* (1735) sau *Falsele confidențe* (1737). La un moment dat, Teatrul „Comedia franceză” i-a încredințat naiv, plin de speranță și bunăvoință, nouă (9) dintre comediile sale, între care doar trei (3) au avut mai multă trecere la public. Piesa de față, *Disputa* (1744), nu a avut succes! Comediograful francez se folosește mult, în tradiția italicei *Commedia dell'arte*, de tot felul de măști și deghizări, mai mult sau mai puțin fioroase (și în *Disputa* apar astfel de măști, puțin grotești), de schimbări de roluri între stăpâni și slugi, aristocrați și „țerani” (vorba lui Iorga). De asemenea, Marivaux creează conversații cvasi-subtile

și analize psihologizante mai ales ale interacțiunilor sentimentale, prezente și în *Disputa*, de aici numele de *marivauder*, *marivaudage* (La Harpe, 1799) dat schimbului de ziceri galante și subtile destinate seducerii unei femei sau unui bărbat. Limbajul lui Marivaux, uzând de calambururi, jocuri de cuvinte și schimbări subtile în registrul lingvistic (Donald Roy) a fost considerat de criticii săi contemporani (Palissot, D’Alembert etc.) ca artificial, afectat – ca un fel de „grimase verbale” –, sau de-a dreptul incorect, Marivaux fiind acuzat de crearea unor cuvinte și expresii „nepotrivate”, am putea spune incorecte politic, și fapt este că unele din acestea, de pildă, *tomber „amoureux”* („a cădea îndrăgostit” pentru „a se îndrăgosti”), s-au încetățenit de mult în limba franceză literară și au înlocuit expresii – ca „*se rendre amoureux*” – considerate corecte gramatical și potrivite până în vremea sa.

Așadar, *Disputa* este o comedie în proză, într-un act, utopică, interpretată pentru prima dată la 19 octombrie 1744 de actori francezi la „Comédie-Française”, fiind, totodată, una dintre ultimele piese ale lui Marivaux, ce venea după marile lui triumfuri, în cadrul căreia ideea esențială este de a decide care dintre cele două sexe a dat primul exemplu de infidelitate sau inconsecvență în dragoste. În lipsa documentelor, autorului parizian i-a venit ideea năstrușnică de a recurge la un experiment fascinant, dar oripilant: patru copii, doi de sex feminin și doi de sex masculin, au fost izolați într-o pădure încă de la naștere, din leagăn, această experiență terifiantă și non-comică, totuși, durând mulți ani, fiecare dintre copii crescând izolat de lume și cunoscându-i doar pe Mesrou și pe sora lui, Carise, care i-au crescut și educat potrivit concepțiilor lor, dar le vor fi oferit apoi libertatea de a-și părăsi incinta-experiment și de a cunoaște lumea și relațiile interumane. În final, experiența se încheie și spectatorul va fi văzut rezultatele cu primele iubiri care vor apărea, de fapt, această piesă utopic-periculoasă făcând parte dintr-o *dispută* (de unde și titlul) așa-zis savantă pe o problemă de psihologie experimentală: infidelitatea vine de la bărbat sau de la femeie? Mai în detaliu, intriga este următoarea: tatăl prințului crește și educă, într-un fel de castel la capătul unei păduri, patru copii, două fete și doi băieți, fără nicio comunicare între ei. Când cortina se ridică, doi dintre băieți și două dintre fete vor fi strânși împreună. Églé (în interpretarea

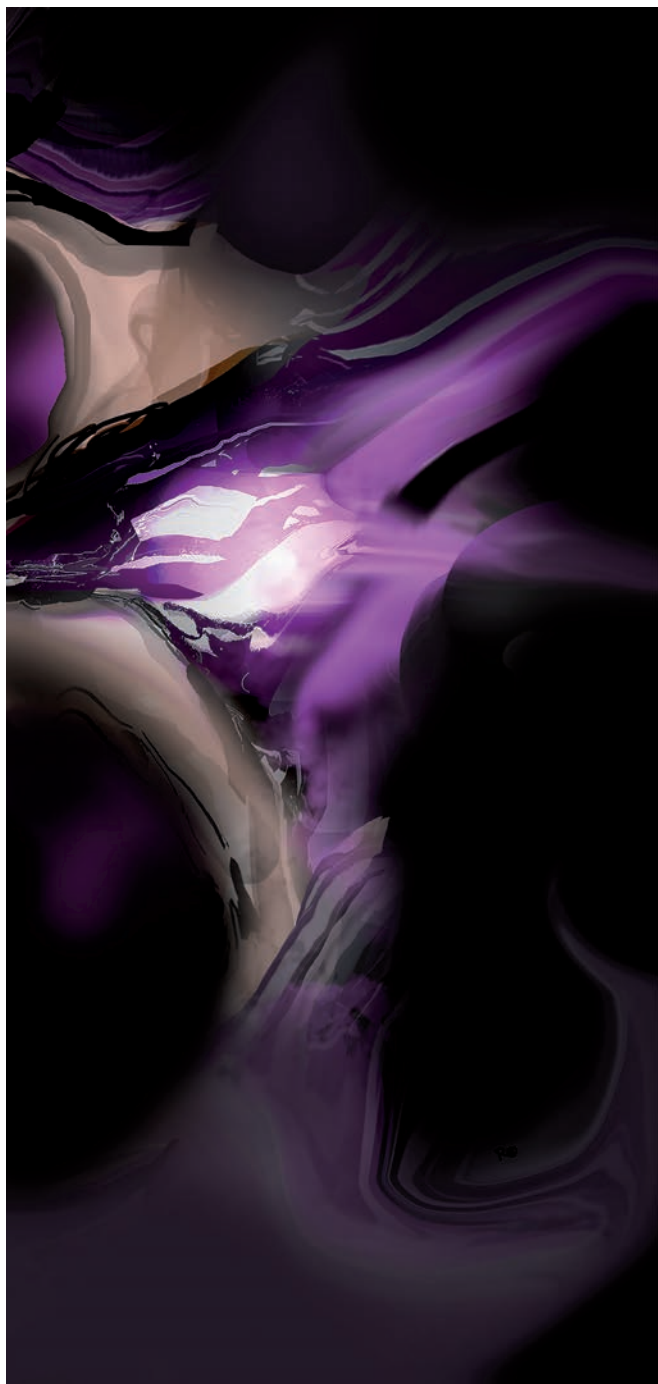
Ioanei Predescu) se ivește prima. Vede un pârâu reflectând imaginea ei, se admiră îndelung și consideră că și-ar petrece de bunăvoie toată viața contemplându-se, ca un Narcis feminin. La rândul lui, intră Azor (interpretat de Mădălin Mandin). Este surprins neplăcut când o vede pe Églé, dar apoi, fermecat, se apropie de ea și amândoi se admiră, se ating, se laudă pentru frumusețea lor ravisantă, spunându-li-se că sunt făcuți unul pentru celălalt și destinați să trăiască împreună pentru toată viața. Sunt încântați, numai că trebuie să se despartă uneori pentru a avea mai multă plăcere să se revadă. Ei protestează împotriva acestei despărțenii, dar pentru a o face mai suportabilă, le va fi oferit fiecăruia câte un portret, dar numai unul. Azor îl alege pe cel al lui Églé, însă Églé își revendică propriul portret și, deoarece nu poate avea două, i se dă o oglindă, apoi Azor dispare. O a doua tânără intră, este Adine (interpretată de Ioana Bîndac), care tocmai și-a părăsit prietenul, pe Mesrin, pe care l-a văzut pentru prima dată în acea zi, cele două fete fiind surprinse să nu-și producă una asupra celeilalte efectul pe care l-au realizat asupra celor doi tineri, fiecare dintre ele crezându-se cea mai frumoasă din țară. Își spun una alteia tot felul de lucruri și ajung să se certe. Cei doi tineri, Azor și Mesrin, se întâlnesc pe rând și devin buni prieteni, apoi Églé se întoarce, Azor îi sărută mâna, Mesrin face la fel, dar Azor este cătrănit din cauza asta, însă Églé zâmbește și îi reamintește lui Azor că li s-a ordonat să se despartă din când în când. Deși nu are chef să plece, Azor totuși se supune, dar vrea să-l ia și pe Mesrin. Începând prin a refuza, Églé aprobă, dar Azor insistă și iese cu el. Églé, care este nefericită, este întrebată ce a simțit: este supărată pe Azor și, întrebată ce are împotriva lui, ea spune că îl preferă pe Mesrin. Intră, căutând-o pe Églé, se atașează de el, tocmai pentru că se vrea experimental îndepărtarea de el, Églé îl întreabă dacă o iubește, Mesrin răspunde afirmativ, spunând că nu o mai iubește pe Adine, fără să cunoască motivul, Églé mărturisindu-și, la rândul ei, dragostea. Azor sosește foarte trist, Églé i se confesează că acum îl iubește pe Mesrin, mai întâi arată o oarecare uluială, apoi merge s-o caute pe Adine, pe care o iubește și de care este iubit. Într-o primă concluzie, cele două sexe au fost, așadar, la fel de inconstante și infidele ambele în același timp! Dar, lovitură de teatru: sosește un al treilea cuplu, asupra căruia orice cochetărie de tip franțuzesc este neputincioasă: Meslis și Dina rămân invariabil uniți unul cu celălalt într-un cuget și simțiri, convenția fiind deci nulă: experiența arată că este practic imposibil să se dovedească care dintre cele două sexe a păcăuit primul prin nestatornicie sau infidelitate.

Spectacolul de la teatrul „Sică Alexandrescu”, bine regizat și jucat, observându-se bucuria extraordinară a tinerilor actori în interpretarea exuberantă a rolurilor unice sau duble, invocă mai multe teme filosofice. Astfel, se sugerează, mai întâi, mitul primului om și întoarcerea la natură, iar apoi reflecția asupra originii comportamentului uman prin

cele două sexe. Subiectul piesei, cel puțin așa cum este expus în primele sale două scene, îl leagă incontestabil de Iluminism și preocupările sale filosofice și utopice, totodată. Căutarea adevărului se bazează aici pe abordarea experimentală, foarte la modă de-a lungul secolului al XVIII-lea: dacă este imposibil să te întorci „cu adevărat” la începutul lumii, se poate totuși încerca să o reconstitui „experimental”. Plecând de la interesanta axiomă că evoluția unui individ reproduce întreaga evoluție umană, instigatorul experimentului își imaginează așadar „reconstruirea originii” prin izolarea a patru copii-cobai, a căror observare va face posibilă o generalizare fondată corespunzătoare. Astfel imaginat, experimentul care se va desfășura sub privirea Prințului, al Hermianeii și a spectatorului amintește de numeroasele dezbateri filosofice pe tema „înnăscutului și dobânditului”, incitate, zădărite de cazurile copiilor „sălbatici” din mediul rural.

Dacă Marivaux ar fi trăit în secolul al XXI-lea, și nu în iluministul veac al XVIII-lea, sigur ar fi realizat un film sau o piesă de teatru filmată cu un experiment bizar și din cale afară de primejdios care ia naștere în laboratorul extrem de dotat al unei mari și competitive universități americane, și cercetătorii ne-ar mai fi luminat o dată în legătură cu modul cum se metamorfozează raporturile între femei și bărbați, totul culminând apoteotic cu o conferință de presă raționalist-științifică despre *gender studies*, adicătelea, ceva în spiritul zilelor noastre din arealul *political correctness*, al minorităților sexuale, al LGBTQIA-ismului etc., dar în spectacolul teatrului brașovean sunt evitate abil aceste implicații contemporane. Așa, în universul lui Marivaux, în locul cercetătorilor ori savanților de tot soiul, descoperim stupefiați un prinț care izolează, încă de la naștere, patru copii, iar până la vârsta tinereții și, logic, a tropăielii hormonilor nu-i lasă, în mod dictatorial, satrapic să interacționeze cu nimeni, în afară de... doică! Aceasta îmi amintește de experimentul de tip lingvistic al împăratului Sfântului Imperiu Roman Frederic al II-lea de Hohenstaufen, care a ordonat ca două doici să crească izolat copiii de care aveau grijă, dar fără să le vorbească, cel poreclit „Minunea lumii” așteptându-se ca aceștia să vorbească direct în ebraică, limba în care fusese scrisă *Geneza*, dar, din păcate, se pare că ambii copii ar fi murit înainte de finalul experimentului! Revenind la Marivaux, până la urmă, revine obsedanta întrebare: cărui gen, feminin sau masculin, îi sunt caracteristice nestatornicia și infidelitatea?

Reprezentarea de la teatrul „Sică Alexandrescu”, în regia „experimentală” a Dianeii Păcurar, se remarcă încă de la ridicarea cortinei și prin schimbarea radicală a perspectivei scenografice (aparținând lui Theodor Nicolae), scurta piesă marivauxiană necesitând o recontextualizare (contextualizarea fiind, nu-i așa, un „instrument caracteristic al științelor sociale” care presupune că indivizii nu pot fi niciodată izolați de mediul lor, așa cum se întâmplă cu științele naturii și

Demonoid 3

că, prin urmare, trebuie să fie întotdeauna analizați în raport cu setul de fenomene care îi înconjoară), o nouă formă coezivă, ce slujește drept element de legătură între tendințele și direcțiile teatrului francez de secol al XVIII-lea și „condiția teatrului postmodern contemporan”. În acest context, s-a renunțat la caraghioasele crinolone de secol XVIII, la și mai ridicolele peruci stil Ludovic, la bastoane mai mult sau mai puțin de mareșal, poleite, la faimoasele săbii de Toledo din plastic, la mobilierul de epocă și la butaforiile de tot felul, acestea fiind înlocuite de ținute lejere, pantaloni și rochițe, bandane colorate, adidași, patine cu roțile, exerciții, antrenamente sau mișcări scenice de tip *workouts*, mingi de tenis, badminton, două ecrane TV și două monitoare de calculator, în loc de castel și pădure etc.

În concluzie, vedem că *Disputa* lui Marivaux, în regia Dianei Păcurar, este un spectacol amfibolic, astfel, dacă tonul general este ușor și comic, temele care sunt abordate – infidelitatea, manipularea, narcisismul – sunt grave și

propice unei reflecții filosofice mai serioase și chiar profunde. *Disputa* este atât o comedie ușoară, în orice caz plăcută și încă viabilă în secolul al XXI-lea, dar și una sumbră, întunecată, crudă, despre valoarea sentimentului de iubire, mai mult, piesa propunând un shakespearian sistem de teatru în cadrul teatrului destul de ingenios. Această ambiguitate, sinonimă cu subtilitatea, se bazează parțial pe o „estetică a sugestiei”, puterea sugestivă a scrisului trecând ineluctabil și ineluctabil prin atenția extremă acordată privirilor, expresiilor, mișcărilor care exprimă mult dincolo de cuvinte limbajul sufletului omenesc. Experimentul observat de Prinț și Hermiane poate fi asemănat cu o piesă ori spectacol în care anumiți actori (tinerii) nu sunt conștienți de jocul lor, spre deosebire de maturii Carise și Mesrou, care sunt sub ordinea Prințului dictator și manipulator. Astfel, „pactul de verosimilitate” al *Disputei* este pus la distanță, chiar demistificat sau demitizat.